

פרק 1: מבוא

הנושא הנבחר הינו בדיקת היכולת לזהות רגשות במצבים חברתיים שונים כאשר הסביבה עוטה מסיכות בקרב תלמיד כיתה ג' המאובחן על הרצף האוטיסטי ומשולב בכיתה חינוך רגיל.

ילדים המאובחנים על הרצף האוטיסטי חווים קושי בזיהוי רגשות של האחר, הן בהבעות פנים, הן באמצעות שפת גוף והן בהבעה מילולית. הקושי בזיהוי רגשות של אחר בא לידי ביטוי הן עבור רגשות בסיסיים (קרי, שמחה, עצב, פחד, כעס, גועל, הפתעה) והן עבור רגשות מורכבים (כגון: עניין, שעמום, התרגשות, דאגה, אכזבה, תסכול, גאווה, בושה, כאב, התבדחות וכדומה). כמו כן, הקושי בזיהוי רגשות של האחר הינו אוניברסלי ונראה כי ילדים בקבוצת הגיל 5-9 מתקשים במיוחד בזיהוי רגשות, מאשר ילדים גדולים יותר, ובעיקר בזיהוי רגשות המתבטאים באופן מילולי. ייתכן שבגילאים מאוחרים יותר, ילדים המאובחנים על הרצף האוטיסטי מפתחים עם הזמן מנגנוני פיצוי אשר מסייעים להם בזיהוי רגשות, מנגנוני פיצוי שילדים בגילאים 5-9 עוד לא פיתחו משום שהם עדיין מפתחים את המיומנות הבסיסית הנדרשת לזיהוי רגשות במצבים שונים (Fridenson-Hayo et al., 2016). יתר על כן, נמצא כי זיהוי נכון של רגשות עצב, אך לא שמחה, כעס או פחד, מהווה מנבא לכישורים חברתיים טובים יותר בקרב ילדים עם אוטיזם. ייתכן כי הסיבה לכך, היא לא משום שעצב הינו רגש מורכב לזיהוי, שכן דווקא כעס הינו הרגש שילדים המאובחנים באוטיזם מתקשים בזיהוי שלו לרוב. עם זאת, ייתכן והסיבה לכך הינה בעקבות הקשר שבין קושי בזיהוי רגש עצב לבין יכולת אמפתיה לקויה. לפיכך, הצלחה בזיהוי רגשות עצובים, עשויים להוות מנבא להבעת אמפתיה ולפיכך גם מיומנויות חברתיות טובות (Williams & Gray, 2013).

בתקופה זו, תהליך של זיהוי רגשות, הפך להיות מורכב אף יותר משום שאופי האינטרקציות החברתיות השתנה באופן דרמטי עקב מגפת הקורונה (COVID 19) בה אנו מחוייבים לעטות מסכה המכסה את החלק התחתון של הפנים. כך, ללא קשר להפרעות נוירולוגיות, נראה כי ילדים מכלל הקשת ההתפתחותית צריכים לפתח מיומנויות פיצוי לזיהוי רגשות. כמו כן, נראה שמסכות מקשות בעיקר על ילדים בזיהוי רגשות הקשורים לפחד או הפתעה, כאשר חלקי הפה והאף מכוסים, אך הם יכולים לזהות בצורה טובה יחסית רגשות כמו עצב או כעס, בהתבסס על אזור העיניים בלבד (Ruba & Pollak, 2020). למיטב ידיעתנו, ההשפעה של עטיית מסכות בתקופה הקורונה על היכולת לזיהוי רגשות בקרב ילדים המאובחנים על הרצף האוטיסטי, טרם נבחנה. עם זאת, במחקר אחר של פרנקו ואחרים (Franco et al., 2014) נמצא כי ילדים מכלל הרצף האוטיסטי, קרי הן בעלי תפקוד נמוך והן בעלי תפקוד גבוה, מסוגלים לזהות רגשות בהתבסס על רמזים מאיזור העיניים בלבד ובפרט, רגשות הקשורים לכעס, זאת בדומה לילדים עם התפתחות תקינה. עם זאת, ילדים המאובחנים על הרצף האוטיסטי, הראו הופעה מאוחרת יותר והתקדמות איטית יותר בזיהוי רגשות כאשר אזור הפה והאף מכוסים, בהשוואה לילדים עם התפתחות תקינה. כמו כן, ללא קשר להאם ההתפתחות תקינה או לא, הגיל הכרונולוגי הינו המנבא החזק ביותר ליכולת זיהוי רגשות.

פרק 2: שיטה

- מדגם: הנבדק בעבודה הנוכחית הינו תלמיד כיתה ג', בן 9, המאובחן על הרצף האוטיסטי. התלמיד לומד בכיתה קטנה בבית ספר ממלכתי בחינוך הרגיל. ההיכרות שלנו עם התלמיד הינה מתוקף היותנו סטודטים לתעודת הוראה ואנו מלווים ומכירים אותו כחצי שנה.
- כלי לאיסוף נתונים: לשם איסוף הנתונים, ערכנו שלוש תצפיות על התלמיד בהקשרים שונים, הכוללים אינטראקציות חברתיות עם ילדים בני גילו. התצפיות נעשו הן בחצר בית הספר בזמן ההפסקה והן בזמן פעילויות ושיעורים בתוך הכיתה.

פרק 3: ממצאים

בכלל התצפיות שנעשו על התלמיד ועל תפקודו בעת אינטראקציות חברתיות, עולה קושי משמעותי בקריאה והבנה של מצבים חברתיים ורגשות של האחר. קושי זה מוביל את שאר התלמידים בכיתה לחוש תסכול כלפי התנהגותו של התלמיד וכתוצאה מכך גם נוטים לנהוג כלפיו בחוסר רגישות וחוסר רצון לשתף אותו במשחקים. נראה שאת חוויית הדחייה, התלמיד מבין, דבר שמעורר בו חוויית תסכול ורצון להימנע מאינטראקציות חברתיות נוספות.

• לכידות מרכזית, אירועים סכמטיים ותאוריית המיינד

באחת מהתצפיות עלה הקושי של התלמיד בעיבוד מידע בלכידות, דבר אשר הוביל אותו להבין בצורה מוטעית את הסיטואציה החברתית שנקרתה. מתוך התצפית עלה, כי בעת משחק משותף בחצר, אחת הילדות נפלה והמשחק הופסק כאשר כל הילדים ניגשו לילדה שנפלה. התלמיד פירש זאת כי שאר התלמידים אינם מעוניינים לשחק איתו ולכן הם אינם משחקים (נספח מס' 1). לפיכך, התלמיד התקשה לעבד את המידע שקרה במאורע באופן סכמטי ומלוכד: משחק משותף < תלמידה נפלה > המשחק הופסק. כמו כן, התלמיד התקשה בהבנת הרצף הסיבתי לאירועים, שכן הסיבה לכך שהמשחק הופסק הינה משום שהילדה נפלה ולא משום שאר הילדים לא מעוניינים לשחק איתו. כמו כן, ייתכן כי חוויית הדחייה החברתית של התלמיד הינה מוטבעת בו ולכן גורמת לו לפתח חשיבה והבנה נוקשה אודות סיטואציות חברתיות. לפיכך, הוא יפרש את הסיטואציה בהתאם לחוויית הדחייה שהתגבשה אצלו באופן נוקשה, ולכן גם יפרש רק את הרמזים שרלוונטים לתחושה, וללא יכולת לקרוא את הסיטואציה בכללותה. כמו כן, ייתכן כי משום שהילדים עטו מסכה על הפנים, התלמיד התקשה בהבנה של רגשותיהם, לדוגמה ברגש של כאב או פחד מצד הילדה שנפלה או רגשות של דאגה ואולי גם פחד, מצדם של שאר הילדים.

עדות נוספת לקושי של התלמיד בהבנת התרחשות אירועים סכמטיים ובהבנת הרצף הסיבתי לאירועים באה לידי ביטוי בתצפית מס' 3. בתצפית זו התלמיד לא מבין כלל שחברי הקבוצה כועסים עליו, ולכן גם לא מבין את הסיבה לכך (נספח מס' 3). ייתכן כי התלמיד לא הבין את הסיטואציה החברתית בה הם מחולקים לשתי קבוצות ולכן אסור לא לגלות לחברי הקבוצה היריבה מה הקבוצה שלו מתכננת לעשות. חוסר הבנה בסיסית זו, הובילה את התלמיד לעשות את ההפך ממה שהיה מצופה ממנו ולכן חברי הקבוצה שלו כעסו עליו.